

istorijska veličina nije moralni atribut niti privatna vrlina, da veliki čovek ne mora biti u moralnom pogledu uzoran, niti osećajan niti imati umetničkih i naučnih sklonosti. Da li on mora pre svega biti sposoban za dugi korak, duži od onog koji običan čovek preduzima u zadovoljavanju vlastitih interesa? Ili je ubedljivije pravdanje Jeljcinovog antikomunizma ne manje ortodoksno gledanje da sloboda nije demokratija, već samo njen nužan uslov, i da istorijske ličnosti–oslobodioci nisu demokrate. Jeljcin je poslao 1994. vojsku u Čečeniju, parlament pretvorio u farsu, oslanjao se na koruptivnu vlast koja se splela sa novim ekonomskim magnatima tipa B. Berezovskog. Premda nije bio demokrat, Jeljcin je bio "prijatelj" demokratije, tvrdi Aron, na onaj isti način na koji je slavni robovlasnik T. Jefferson, koji je proklamovao da se svi ljudi rađaju jednaki, bio "prijatelj" jednakosti. Premda je Jeljcinova politika bila autoritarna i koruptivna, upravo je on stvorio uslove za modernu kapitalističku demokratiju: slobodni izbori, opozicija, demilitarizacija države i društva, decentralizacija države, privatizacija ekonomije, sloboda štampe, nezavisno sudstvo. Jeljcin je Rusiju oslobodio četiri stoleća dugog imperijalizma, militarizma, krutog centralizma prekidanog fazama strašne anarhije (Aron 1999). U ovoj apologiji Jeljcina prepoznatljiva je logika autoritarne modernizacije, ali sa obrnutim predznakom. Naime, ako su autoritarne mere u službi uvođenja kapitalizma, samim tim su demokratske. Da cilj opravdava sredstva, bio je stereotipni prigovor, ranije upućivan komunistima. Sada je, međutim, u pozitivnom smislu ugrađen u apologiju kapitalizma. Idejnopoličke isključivosti u odnosu prema socijalizmu nisu u sovjetologiji oslabile ni nakon nestanka SSSR-a već se tvrdokorno održavaju i kod viđenja uloge ključnih ličnosti poslesovjetske Rusije.

2. 4. Slom razvijenog socijalizma i iluzije o prognostičkim sposobnostima misli o društvu.

Kraj hladnog rata, najznačajniji događaj u drugoj polovini veka, iznenadio je zapadnu nauku o međunarodnim odnosima do te mere da joj je čak osporena svaka prognostička sposobnost. Zašto nauka nije mogla da predvidi slom realsocijalizma i da li se iz naknadnih objašnjenja ovog sloma mogu izvući pouke koje bi povećale prognostičku sposobnost? Koji su naučnici priznali slabost prognoza, a koji ne? Pada u oči samokritičnost otvorenijih sovjetologa-revizionista i tvrdokorna ubeđenost antitotalitarnih analitičara. Premda je odavno uočeno da nauka o društvu ne može predvideti globalne procese, jednako kao što meteorolozi ne mogu predvideti vreme iduće godine, ipak nije ubedljiva odbrana ove nemoći tvrdnja da je zadatak društvenih nauka da objasne, a ne da predvide. Uostalom nemoć predviđanja nije mnogo sputavala oprez sovjetologa u prognoziranju toka društvenih procesa, tj. odustajanje od pretenzije od koje se uzdržavaju čak i mnogi u prirodnim naukama? Jedan od razloga uzdržavanja od ovog opreza je svakako opredeljenje naučnika, koje je vera u vlastitu viziju gonila da potraže oslonac i u budućnosti. U savremenoj epohalnoj svesti, prožetoj kombinacijom nihilizma postmoderne i liberalnog tehnokratizma, teorije o društvu optužene su da nisu više od anahronih 19vekovnih "velikih priča". U antiteorijskom duhu vremena slabi uticajnost makroteorija, a u misli o politici o teorijskoj krizi svedoči i neodgovorno razbijanje filozofsko-političke tradicije (Boron, p. 47). Još je Guldner primetio da su društvene nauke najplodnije kada se suočavaju sa promenama i krizom. Osim izazova krize, uslov naučne plodnosti je otvorenost prema uključivanju tumačenja iz rivalskih teorija, tj. susret različitih pristupa i različitih disciplina. Treba očuvati disciplinarni identitet u spoju sa međugranskim kapacitetom (Allardt 1999, p. 15). Prvi uslov podrazumeva sposobnost jasnog razlikovanja trajnog od efemernog, a drugi, inkluzivnost, tj.